

FENYVESI OTTÓ

Karszt a végeken

*„Eső veri a sziklákat, mállik
a betűkről az ékezet”.*

Böndör Pál vajdasági magyar költő nevével összenőtt ez a két verssor, mely a *Karszt* című kötetében található.

*„Tőmondatokban beszél a szél.
Kavicsként a szó a szikláknak. Jelzők nélkül
visszhangzik odébb a világnak.”*

– zárul a nyolcsoros vers (1969-ből) megadva a jellegzetes alaphangot az opushoz. Böndör maga is olyan volt, mint a versei, szűkszavú, mélázó, szinte mozdulatlan test és élénk, szomorú szemek. Mintha menekült volna a meghittségtől, ugyanakkor a megértés, együttérzés sóvárgása is ott munkált benne, nyilván ezért is írt. A költői befelé fordulás élő szobra volt a szememben. Az éltt immár holtra kell változtatni, ami nehezemre esik. Akit régen nem láttunk, azt hajlamosak vagyunk áttemelni a mitológiába. Legalább harminc éve nem láttam Palit, csak a versesköteit, amiket habitusához híven sokáig érlelt, nem kapkodta el a megjelentetésüket.

Szép férfi volt, és teljesen magányos, mint Mészöly Miklós. Poétikai értelemben sem kötődött igazán senkihez, vagy csak távolságtartással. Bár Danyi Magdolnáék nemzedékéhez, az Új Symposion második generációjához tartozott, de mint Bányai János írja róla készült tanulmányában, mestereinek az „újholdasokat” választotta. „...az újholdasok irodalom- és versszemléletén csiszolódott, a modernséget még őrző és fenntartó, a lírai hagyományt nem felhasználó, hanem arra támaszkodó és abba beépülő költészetértésen, azzal az alapvető különbséggel, hogy míg a mestereinek és példáinak választott újholdasok, közülük leginkább Nemes Nagy Ágnes, a későbbiek sorából pedig Várady Szabolcs és Ferencz Győző a modernség poétikájának szépségkultuszát még valamennyire ápolják és őrzik, Böndör lecsupaszított verse erről lemond, vagy csak töredékesen, ritmus- és rímshilánkokban, kibicsaklott képekben tartja fenn.”

Látom kockás ingében, szakállába burkolózva hallgatni a Fórum Ház negyedik emeletén a folyóirat szerkesztőségek folyosóján. Egyedül Mórival, a grafikus költővel, láttam felszabadultan hallgatni az Új Symposion szerkesztőségében. Böndör nélkül súlypont nélkülinek érezném Danyi Magdiék generációját Juhász Erzsivel, Thomka Beátával, Bognár Antallal. Pali úgy tudott hallgatni, mint a zen-mesterek és a filozófusok. Így aztán nem is igazán emlékszem a hangjára, pedig volt idő, amikor együtt dolgoztunk az Újvidéki Rádióban, ő a hangjátékműsorok dramaturgjaként, én irodalmi műsorok szerkesztőjeként és rockzenei műsorok készítőjeként. Bátran kísérletező hangjátékokra emlékszem úgy szövegben, mint hangeffektusokban.

Böndör költészetét is megérintették a művészeti kánonokat tagadó kísérletek. *Vers* című hétsorosa valódi konceptualista fricska:

*„Ma ezerkilencszázhetvenegy
július huszonkilencedike van.
Hitelesítsed ezt a mondatot aláírássoddal,*

*a dátummal, amikor elolvastad.
Az így elkerített időt tekintsed
egyenrangú versnek a többivel,
amit ismersz.”*

De igazából jóval később vett ironikus, groteszk fordulatot az addigi csendes szemlélődése, amikor szükségképpen eltöpreng erkölcsi problémákon, mint hogy mi igazságos és mi igazságtalan, mi a jobb és mi rosszabb. A lelkiismeret fényében, Jugoszlávia széthullása közepette úgy érezte „meghalni már könnyebb, mint elaludni”, a halálnál felfoghatatlanabb az élet. Elhatalmasodik rajta a tehetetlenség érzése, ami mindig is megvolt a verseiben, ahogyan ő maga mondja, „mire vagyunk képtelenek”. Vagy ahogyan Füst Milánt idézi:

*„Az élet napokból áll, s egy
napot mindig ki lehet tartani.”*

Tegnap egyszerűbb volt című, 1993-ban a Forum gondozásában megjelent kötetétől kezdve már csak messziről követtem sorsát, mi eljöttünk, ő ott maradt Újvidéken, mint *Helyi színek* versének utolsó két sorában írja nagy adag szarkazmussal:

*„Jobb helyre ennél mégsem vágyom:
– Hol terem ennyi csodás tanulság?”*

Megkockáztatom, így utólag, az a rossz hírem, Pali, hogy tanulság máshol is akad éppen elég, bár kevésbé fájdalmas, de sorskérdésekben nagyon is meghatározó. Egyre nehezebb átvezetni az olvasót a szakadék fölé.

